
Hajdani vármegyéink

HUNYAD VÁRMEGYE

Hunyad vármegye hazánk leghegyesebb vármegyéi közé tartozott, amelyben az alacsony dombvidéktől az örök hóval fedett magashegységig a hegyképződés minden formája fellelhető volt. Három nagyobb folyó szelte át földjét: a Maros, a Fehér-Körös és a Zsil.

Aranybányászata, gazdag szénbányái országos jelentőségűek voltak. Az utolsó magyar (1910-es) népszámláláskor a 7809 km² területű vármegyének 340.000 lakosa volt. A nemzetiségek szerinti megoszlása: 15,5 %-a magyar, 80 %-a román, 2,8 %-a német, de elszórtan éltek még itt szlovákok, rutének, szerbek is.

1887. július 24-től a Magyar Történelmi Társulat kirándulást tett Hunyad vármegyében. A Déván tartott nagygyűlésükön Csánki Dezső ezekkel a szavakkal kezdte előadását: "Hunyad vármegye története idáig még nincsen megírva. De egy előkelő irodalmi társaság, elsőrangú tudósokkal élén, eltelve nemes ambícióval, -- évek óta fűrész és munkálkodik, célul tűzve ki a megyére nézve is minden tudományok végcélját: az igazság felderítését. (...) Nyomaiban ma is bámulatra ragad az a régi civilizáció, mely itt, e megye területén virágzott. Később pedig, a középkorban egy európai hírű magyar hadvezér és államférfi származása, neve, működése, egész nagy alakja, valamint a magyarországi oláhság, ma rumenség története kapcsolódik egymásba a megye történetével. A tárgynak tehát nagy érdeke van, s ezért alkalmas arra is, hogy a mai társadalmat és politikát mozgató kérdésekkel hozassék összefüggésbe."

A magyar történészek legkiválóbbjai vettek részt a Társulat kirándulásán -- köztük Nagy Iván, Orbán Balázs, Márki Sándor, Borovszky Samu, Brassai Sámuel -- de a vármegye történetét feldolgozó monográfia megírására később egyikük sem vállalkozott.